

Techniczne aspekty oraz zaplecze rozliczeń gotówkowych w Polsce

Artur Gorzelak

Mimo dynamicznego rozwoju oraz wzrostu znaczenia bezgotówkowych kanałów regulacji zobowiązań w ostatnich latach, nadal przeważająca część rozliczeń w Polsce dokonywana jest gotówkowo. Poniższy artykuł prezentuje unikalne właściwości, sposoby regulacji zobowiązań oraz infrastrukturę wykorzystywaną w rozliczeniach gotówkowych. Przedstawia również rolę Narodowego Banku Polskiego w procesie dystrybucji pieniądza gotówkowego oraz znaczenie placówek banków komercyjnych jako jednego z podstawowych miejsc rozliczeń. Artykuł opisuje także podstawowe kanały przepływu pieniądza gotówkowego na linii klient-bank.

1. Charakterystyka rynku rozliczeniowego w Polsce

Wzrost poziomu ubankowienia w Polsce w ostatnich latach miał odzwierciedlenie we wzroście popularności pożyczek, kredytów, kart kredytowych, produktów inwestycyjnych, ale przede wszystkim w dynamicznym upowszechnieniu i wykorzystaniu rachunków bankowych. W I kwartale 2009 r. banki w Polsce prowadziły 20 mln rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych. Pół roku później liczba prowadzonych rachunków wzrosła do 21 mln. Badania Narodowego Banku Polskiego wskazują, iż mamy do czynienia z trendem wzrostowym w przedmiotowym zakresie – obecnie 70% Polaków ma jeden rachunek bankowych, natomiast 8% posiada więcej niż jedno konto bankowe.

Rachunek bieżący, określane często ROR-em (rachunkiem oszczędnościowo-rozliczeniowym), to podstawowy produkt bankowy, który umożliwia rozliczenia gotówkowe oraz bezgotówkowe, a więc wykorzystanie takich instrumentów, jak: polecenie przelewu, polecenie zapłaty czy karty kredytowe. Posiadanie rachunku bankowego jest zatem pierwszym krokiem umożliwiającym wykorzystywanie szerokiego wachlarza produktów służących do

rozliczeń bezgotówkowych. Za kolejny krok możemy uznać posiadanie i wykorzystywanie kart debetowych i kredytowych. Obecnie zdecydowana większość transakcji realizowanych przez osoby fizyczne w naszym kraju jest dokonywana gotówkowo. Polacy coraz częściej stosują instrumenty rozliczeń bezgotówkowych w transakcjach wysokokwotowych, natomiast regulacje zobowiązań o niewielkiej wartości dokonywane są gotówkowo. Wynika to z charakteru polskiego rynku rozliczeniowego oraz z unikalnych właściwości, którymi charakteryzuje się pieniądz gotówkowy. Celem tego artykułu jest przedstawienie merytorycznych i technicznych aspektów rozliczeń gotówkowych oraz prezentacja infrastruktury wykorzystywanej w rozliczeniach gotówkowych.

2. Cechy pieniądza gotówkowego

Gotówka łączy w sobie unikalne atrybuty, których atrakcyjność sprawia, że w najbliższych latach możemy być pewni, iż nadal większość rozliczeń będzie prowadzona właśnie za pomocą pieniądza gotówkowego. Do cech tych zaliczamy:

- pewność akceptacji – w podświadomości człowieka tkwi przekonanie, że gdy ma pieniądze, jest w stanie nabyć towary i usługi;
- natychmiastowa zapłata – gotówka zamieniana jest w czasie rzeczywistym na towary i usługi; osoba otrzymująca płatność, bez zbędnej zwłoki koniecznej na uznanie rachunku w rozliczeniach bezgotówkowych, może inwestować otrzymany kapitał; prowadzi to zatem do poprawy płynności finansowej;
- prowadzenie rozliczeń gotówkowych nie wymaga posiadania skomplikowanej infrastruktury – w rozliczeniach pomiędzy dwiema osobami nie potrzebne są czytniki, terminale, skanery czy systemy komputerowe; jest to najprostsza forma rozliczeń;

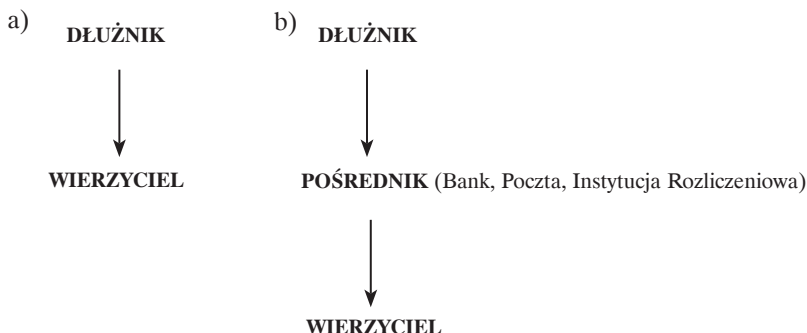
- prostota użycia – nie wymaga pamiętania kombinacji cyfr PIN-u ani posiadania kart, dzięki którym jest możliwe zrealizowanie płatności;
- łatwość zarządzania – płatnicy są w stanie stale kontrolować posiadane zasoby; niemożliwe jest przekroczenie salda, które jest kosztowne z tytułu płaconych odsetek (jak w przypadku kart kredytowych); płaćcy gotówką podchodzą do płatności bardziej racjonalnie;
- anonimowość – posiadacze oraz płatnicy zasobów w gotówce nie są rejestrowani; każdy zatem może regulować płatności tym sposobem i pozostać anonimowym;
- wspieranie państwowości – emisją oraz organizowaniem obrotów gotówkowych zajmują się banki centralne i, korzystając z ich usług, wspieramy ich działalność.

3. Sposoby regulacji zobowiązań przy użyciu pieniądza gotówkowego

Bankowe rozliczenia pieniężne zostały zdefiniowane w artykule 63 Prawa bankowego w następujący sposób: „Przez bankowe rozliczenia pieniężne rozumieć należy operacje polegające na dokonywaniu zmian w stanie środków pieniężnych na rachunku bankowym na zlecenie klienta lub w wyniku czynności, które z mocy prawa powodują wskazane zmiany w stanie praw majątkowych klienta”¹. Rozliczenia gotówkowe to jedyne rozliczenia, w których mogą uczestniczyć tylko dwa podmioty – dłużnik dokonuje płatności gotówkowej bezpośrednio wierzycielowi (rys. 1).

Najczęściej jednak do regulacji zobowiązań gotówkowych dochodzi za pośrednictwem innej instytucji. Zazwyczaj odbywa się to na jeden z poniższych sposobów:

- przekaz – za pośrednictwem banków, poczty czy też specjalistycznych firm, jak Wester Union, Billbird SA (www.billbird.pl) oraz www.westernunion.com.pl);
 - wpłata lub wypłata gotówki – jest możliwa w sytuacji, gdy przynajmniej jeden z podmiotów posiada rachunek bankowy; dłużnik reguluje swoje zobowiązanie poprzez wpłatę środków na rachunek wierzyciela lub wypłatę środków i przekazania ich obdarowanemu;
 - opłata poprzez pośredników rozliczeń gotówkowych – zyskujący coraz większe grono zwolenników sposób regulacji przez klientów opłat masowych rachunków; pośrednicy instalują terminale w supermarketach, miejscach pracy, tak aby dostęp płatników był jak najbardziej powszechny; korzystanie z usług pośredników jest często alternatywą dla droższych płatności realizowanych przez banki;
 - czek – jest papierem wartościowym o strukturze ściśle określonej przez Prawo czekowe²; wystawca czeku (trasant) składa zlecenie bankowi (trasatowi – płatnikowi) zapłaty określonej kwoty osobie oznaczonej za okazaniem czeku bądź okazicielowi.
- Tak duża różnorodność transakcji pieniądzem gotówkowym wymusiła na sektorze finansowym przyjęcie przejrzystych przepisów dotyczących obiegu pieniądza w tej formie.

Rys. 1. Sposób regulacji zobowiązań – a) najprostsze rozliczenia gotówkowe, b) pozostałe rozliczenia gotówkowe. Źródło: opracowanie własne.

4. Emisja polskich złotych, proces wprowadzenia pieniędzy do obiegu, rola NBP

Obecnie emitentami pieniądza gotówkowego są banki centralne państw lub unii monetarnych. Narodowy Bank Polski (NBP) ma wyłączne prawo emisji pieniądza gotówkowego w postaci banknotów i monet opiewających na złote i grosze³. Ustawa wskazuje także NBP jako organ decydujący o wprowadzeniu do obiegu znaków pieniężnych. Prezes NBP w drodze zarządzenia decyduje o terminie wprowadzenia lub wycofania z obiegu znaków pieniężnych. W porozumieniu z szefami resortu sprawiedliwości oraz spraw wewnętrznych i administracji określa zasady i tryb postępowania przy zatrzymaniu znaków pieniężnych podejrzanych co do autentyczności oraz postępowanie z fałszywymi znakami pieniężnymi. Dla przykładu Zarządzenie Prezesa NBP z dnia 12 maja 1995 r. szczegółowo określa wzór oraz termin wprowadzenia do obiegu banknotów o wartości nominalnej 100 zł oraz 200 zł⁴. Załącznik do powyższego zarządzenia precyzuje wartość, wymiary, kolor, znak wodny, charakter nitki zabezpieczającej, kolory zasadnicze, cechy graficzne (dla strony przedniej i odwrotnej), zabezpieczenie, kolor, serię, numer emitowanego waloru. Obecnie Prezes NBP korzysta z prawa do wydawania zarządzeń w sprawie emisji monet oraz znaków pieniężnych w niskich nakładach o charakterze kolekcjonerskim. Artykuł 227

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej nadaje NBP wyłączne prawo emisji pieniądza oraz prawo realizowania polityki pieniężnej⁵.

Drukiem banknotów zajmuje się Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych (www.pwpw.pl), natomiast biciem monet Mennica Polska (www.mennica.com.pl). W zależności od nominału banknotów stosuje się od kilku do kilkunastu technologii poligraficznych w celu uniemożliwienia podrobienia pieniądza.

Do podstawowych elementów umożliwiających odróżnienie fałszyfikatu od oryginału należą między innymi: znak wodny, nitka zabezpieczająca, wyczuwalne elementy druku (wypukłości), tzw. „efekt kątowy” umożliwiający obserwację dwóch różnych piktogramów z jednej płaszczyzny (www.nbp.pl). Mimo istnienia licznych zabezpieczeń, dochodzi do prób wprowadzenia do obiegu podrobionych wartości pieniężnych. Prezes Narodowego Banku Polskiego wydał zarządzenie, w którym jasno określono tryby oraz etapy postępowania weryfikującego pochodzenie gotówki oraz bilonu⁶.

Pieniądze pozostające w ciągłym obiegu ulegają stopniowemu niszczeniu. Zużyte oraz uszkodzone pieniądze podlegają wymianie w każdym banku działającym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Szczegółowy opis procedur dotyczących wymiany takich banknotów zawiera oddzielny akt wykonawczy Prezesa NBP⁷.

Prawa nadane Narodowemu Bankowi Polskiemu w ustawie zasadniczej (dającej NBP prawo do emisji banknotów oraz

Proces wprowadzania pieniędzy do obiegu					
Etap	1	2	3	4	5
Proces	Produkcja banknotów i bilonu	Przekazanie znaków pieniężnych do NBP	Dystrybucja znaków pieniężnych pomiędzy terenowymi Oddziałami NBP	Zasilanie i odsilanie banków komercyjnych poprzez terenowe Oddziały NBP	Wprowadzenia pieniędzy do obiegu
Podmioty uczestniczące w procesie	Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych S.A., Mennica Polska S.A.	NBP	NBP; terenowe Oddziały NBP	Terenowe Oddziały NBP i banki komercyjne	Banki komercyjne; osoby prawne oraz fizyczne

Tab.1. Proces wprowadzania gotówki do obiegu. Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.pofog.pl>.

monet) oraz ustawie o Narodowym Banku Polskim z 29 sierpnia 1997 r. (dającej prawo do organizowania rozliczeń pieniężnych) sprawiają, iż bank centralny pełni kluczową rolę w procesie rozliczeń gotówkowych. Wszystkie banki są zobowiązane do posiadania rachunku w NBP, który organizuje gospodarkę znakami pieniężnymi w Polsce i zaopatruje (oraz absorbuje nadwyżki) banki w gotówkę. NBP posiada 16 oddziałów terenowych, które realizują politykę zasileń i odsileń banków komercyjnych. Proces wprowadzania gotówki do obiegu przebiega zgodnie z tab. 1 i bazuje na wzajemnych umowach między poszczególnymi podmiotami.

Integralną część systemu rozliczeń gotówkowych stanowi fizyczny transport wartości pieniężnych. Szczegółowe regulacje w tym zakresie stanowi Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji⁸.

5. Placówki bankowe jako uniwersalne miejsce rozliczeń

Rozliczenia gotówkowe są zazwyczaj realizowane w placówkach bankowych. Banki, pragnąc zwiększyć skalę działania oraz znaleźć jak najwięcej nabywców dla swoich produktów, rozbudowują sieć oddziałów. Sieć terenową banku tworzą nie tylko placówki, ale również filie, agencje czy punkty obsługi klienta. W krajach Europy Zachodniej taka struktura kształtowała się stopniowo przez cały XX w. W Polsce dopiero reforma systemu bankowego z 1989 r. umożliwiła dynamiczny rozwój sieci terenowej banków. Największe banki działające w Polsce – PKO Bank Polski oraz Pekao SA dysponują siecią ponad tysiąca placówek. Pozostałe banki komercyjne znajdujące się w pierwszej dziesiątce największych banków dysponują kilkuset oddziałami w całej Polsce.

Nie ulega wątpliwości, iż w dobie rozliczeń gotówkowych zasadne było tworzenie gęstej sieci placówek, usytuowanych najbliżej klientów. Wielu ekonomistów obecnie podważa ideę, jakoby placówki budowały przewagę konkurencyjną spośród banków. Ich zdaniem obecnie istotne są inwestycje w alternatywne sposoby dystrybucji produktów bankowych. Na polskim rynku usług bankowych wspaniale w tym zakresie realizuje swe usługi mBank, największy bank internetowy w naszym kraju. Zdecydowana większość jego usług dokonywana jest przez Internet lub telefonicznie. Będący częścią

BRE Banku mBank nie jest jednak sensu stricto bankiem internetowym – instytucja zbudowała niewielką sieć placówek detalicznych dla klientów preferujących bezpośredni kontakt z bankiem poprzez oddział, posiada także rozbudowaną sieć wplatomatów – maszyn służących do zamiany pieniądza gotówkowego klientów na pieniądź bezgotówkowy w postaci zapisu na rachunku. Doceniając rolę i wagę pieniądza gotówkowego, większość banków działających w Polsce również umożliwia zasilenie swojego konta za pośrednictwem sieci wplatomatów.

Do roku 2008 liczba placówek bankowych w Polsce stale rosła – szacuje się, iż w 2008 r. przybyło około 1,5 tysiąca nowych oddziałów. Alior Bank, Allianz Bank czy Bank BPH SA to instytucje, które wiodły prym w budowie terenowej sieci sprzedaży w ostatnich latach. Rok 2009 to czas stagnacji – wiele instytucji finansowych wstrzymało inwestycje, motywując swoje decyzje brakiem kapitału bądź chęcią przeczekania czasu kryzysu finansowego. W 2010 r. prawdopodobne jest, iż po raz pierwszy w historii rodzimej bankowości odnotujemy spadek liczby oddziałów bankowych. Fuzje na rodzimym rynku bankowym – GE Money Banku i Banku BPH SA oraz Fortis Banku i BNP Paribas – prowadzą do racjonalizacji polityki sprzedażowej, a więc do likwidacji nierentownych placówek oraz do likwidacji oddziałów połączonych instytucji, która zlokalizowane są zbyt blisko siebie. Również Bank Pekao SA zapowiedział na bieżący rok likwidację niewystarczająco efektywnych placówek. Spadek liczby oddziałów bankowych możemy wiązać z rosnącą popularnością rachunków internetowych. W IV kwartale 2009 r. było ich ponad 10 mln. Rachunki internetowe umożliwiają samodzielne (bez wizyty w banku) dokonywanie rozliczeń bezgotówkowych.

Dynamiczny rozwój placówek wydaje się uzasadniony, gdy skonfrontujemy go ze strukturą sposobów realizacji płatności masowych. Badania Departamentu Systemu Płatniczego NBP z 2006 r. wykazały, iż Polacy najczęściej korzystają z płatności gotówkowych, realizując płatności masowe (opłaty za czynsz, gaz, wodę, prąd, telefon itd.). Ponad 75% płatności masowych jest wykonywanych właśnie w sposób gotówkowy. Posiadanie tzw. ROR-u przez ludzi starszych lub beneficjentów świadczeń socjalnych nadal należy do rzadkości,

Sposób realizowania płatności masowych	%
Gotówką na poczcie	29,7
Gotówką w kasie punktu obsługi klienta	27,9
Przelewem w oddziale banku	7,6
Przelewem przez Internet	7,5
Gotówką w kasie obcego banku	7,0
Gotówką w kasie własnego banku	5,4
Gotówką u pośrednika finansowego	5,3
Zleceniem stałym złożonym za pośrednictwem placówki bankowej	1,9
Poleceniem zapłaty	1,1
Zleceniem stałym złożonym przez Internet lub telefon	0,3
Przelewem przez telefon	0,3
W inny sposób	4,4

Tab. 2. Struktura sposobów realizowania płatności masowych w Polsce w 2006 r. Źródło: Gazeta Bankowa.

dlatego zdecydowana większość środków z tego tytułu wypłacana jest gotówkowo. Nadal duża część lokalnych sklepów osiedlowych czy to położonych na obszarach wiejskich, czy też dyskontów spożywczych nie zdecydowała się na wprowadzenie możliwości płatności kartami ze względu na brak opłacalności transakcji. Około 20% transakcji realizowanych było bezgotówkowo, pozostałe 5% w sposób niezadeklarowany w badaniu.

Tab. 2 prezentuje strukturę kanałów, jakimi Polacy dokonywali płatności masowych w 2006 r.

W kolejnych latach należy spodziewać się stopniowego wzrostu płatności bezgotówkowych kosztem gotówkowych. System płatności bezgotówkowych jest kosztowny – szczególnie w fazie implementacji, dlatego procedura zmiany struktury płatności masowych powinna odbywać się krok po kroku.

6. Zasady rozliczeń gotówkowych w placówkach bankowych; pomieszczenia, maszyny, jednostki uczestniczące w obsłudze obrotu gotówkowego

Większość czynności związanych z obrotem gotówką ma miejsce właśnie w oddziałach, w specjalnie do tego przystosowanych pomieszczeniach. Specyfika oraz waga czynności związanych z operacjami gotówkowymi sprawia, iż są one obwarowane pewnymi zasadami:

- komisyjności prac skarbcowo-kasowych, a więc uczestnictwa w procesie *cash processingu* (czynnościach: liczenia, sortowania, przechowywania, weryfikacji autentyczności oraz możliwości ponownego wprowadzenia pieniędzy do obiegu) przynajmniej dwóch pracowników,
 - przeprowadzania dokumentacji wszystkich operacji z tego zakresu,
 - polityki rekrutacyjnej osób o wymaganych cechach moralno-etycznych, niekaranych,
 - restrykcyjnego przestrzegania przepisów dotyczących odpowiedzialności materialnej pracowników,
 - bezpieczeństwa środków pieniężnych i pracowników przy wykonywaniu czynności kasowo-skarbcowych.
- Wszystkie czynności składające się na dokonywanie wpłat i wypłat gotówkowych oraz przechowywanie wartości pieniężnych nazwane są operacjami kasowo-skarbcowymi. Poszczególne czynności w ramach obrotu gotówkowego wykonywane są w następujących miejscach lub przy użyciu następujących środków:
- kasa,
 - kasa wieczorna (trezor, wrzutnia nocna),
 - sortownia/liczarnia,
 - skarbiec,
 - pokój bezpiecznych wpłat i wypłat,
 - bankomat i wpłatomat,
 - transport wartości pieniężnych.
- Kasa to wydzielone, zamknięte pomieszczenie placówki bankowej, w którym kasjer realizuje transakcje obrotu gotówkowego

(wpłat i wypłat). Kasy muszą być umiejscowione w sposób, który gwarantuje dostęp do nich jedynie kasjerów oraz osób sprawujących nad nimi nadzór. Do obowiązków kasjerów należy obsługa obrotu gotówkowego wraz ze ścisłym ewidencjonowaniem każdej czynności. Również na barkach kasjerów oraz osób dokonujących księgowania na rachunkach klientów spoczywa przestrzeganie przepisów mających na celu zapobieżenie wprowadzenia do obiegu tzw. brudnych pieniędzy⁹. Chodzi więc o rejestrację oraz monitorowanie transakcji gotówkowych oraz bezgotówkowych mogących nosić znamiona przestępstwa. Banki posiadają także kasy walutowe i świadczą z tego tytułu analogiczne czynności jak dla krajowych znaków pieniężnych. Banki prowadzą skup i sprzedaż walut obcych za pośrednictwem swoich kas. Obsługa wpłat gotówkowych poprzez kasy placówek bankowych jest najczęściej stosowana przez niewielkich klientów, ceniących sobie pewność dokonywanych transakcji oraz bezpośredni kontakt z bankiem. Wpłaty do oddziałów realizowane są w godzinach ich pracy (a więc zazwyczaj jedynie w dni powszednie w ściśle określonym zakresie czasowym).

Kasy wieczorne (trezory lub wrzutnie nocne) są zlokalizowane w największych, strategicznie rozlokowanych placówkach oraz we wszystkich licznarniach. Trezory umożliwiają obsługę wpłat gotówkowych w formie zamkniętej klientów 24 godziny na dobę. Występuje wiele rodzajów wrzutni z różnymi typami zabezpieczeń oraz procedur weryfikacji klienta. Standardowo możliwość dokonania wpłaty do wrzutni ma klient posiadający kartę/kluczyk do wrzutni oraz PIN umożliwiający otwarcie zapadni, dzięki której deponowane wartości wpadają do części sejfowej trezora. Po dokonaniu wpłaty klient otrzymuje druk potwierdzający zdeponowanie pakietu.

Sortownia/licznarnia to pomieszczenie należące zazwyczaj do podwykonawców banku, w którym odbywają się czynności składające na *cash processing*. Gotówka przekazywana do przeliczenia pochodzi z kas, skarbców placówek, skarbców nocnych lub bezpośrednio od klientów banku w przypadku wpłat gotówkowych w formie zamkniętej (forma zamknięta oznacza, iż wpłaty dokonywane są w specyficznej formule – zgodnie z zarządzeniami Prezesa NBP¹⁰ – klient formuje i umieszcza

wpłatę w bezpiecznym opakowaniu – najczęściej używanymi przedmiotami są tzw. bezpieczne koperty oraz portfele). Zazwyczaj każda z firm inkasenckich dysponuje kilkunastoma punktami ulokowanymi w największych skupiskach usługowo-handlowo-finansowych, a więc w miejscach, w których natężenie obrotu gotówkowego jest największe. Liczarnie ulokowane są również tak, aby z każdego punktu w Polsce było równie blisko (równie daleko) do najbliższego centrum zajmującego się *cash processingiem*.

Skarbiec to specjalistycznie chronione i zabezpieczone pomieszczenie, zazwyczaj umieszczone poniżej poziomu gruntu w oddziałach, które dają gwarancję bezpieczeństwa przechowywanych pieniędzy. Pieczę nad funkcjonowaniem tej części placówek sprawują skarbnicy, ewidencjonujący wszystkie czynności związane z operacjami.

Pokój bezpiecznych wpłat i wypłat to pomieszczenie zazwyczaj zlokalizowane pomiędzy skarbcem a salą operacyjną (kasami), w którym klienci mogą dyskretnie wpłacić, a przede wszystkim odebrać posortowane pieniądze.

Bankomaty i wpłatometry znajdują się wewnątrz, na zewnątrz lub w strefach 24-godzinnych placówek (umożliwiających wejście klientom po autoryzacji kartą bankomatową). Maszyny tego typu zastępują częściowo pracę kasjerów w zakresie wpłat oraz wypłat. Niewątpliwą zaletą większości przedmiotowych maszyn jest fakt, iż można z nich korzystać przez całą dobę.

Transport wartości pieniężnych przez firmy konwojenckie jest usługą bardzo rozpowszechnioną. Inkaso wpłat przenosi odpowiedzialność za wartości pieniężne na firmę ochroniarską w momencie przekazania wpłaty. Klienci często nie dysponują specjalistycznym sprzętem – flotą samochodową, ludźmi przeszkolonymi w tym zakresie, dlatego czynności te są zlecane firmom zewnętrznym specjalizującym się w tej dziedzinie. Na polskim rynku obsługi gotówkowej wyróżniamy kilku prawdziwych liderów, którzy z czasem będą przejmować lokalne firmy ochroniarskie, świadczące generalnie usługi transportu, a nie liczenia i sortowania.

Usługa transportu wartości pieniężnych nazwana jest *cash in transport* (CIT) i wraz z *cash processingiem* pełni rolę kompleksowej obsługi gotówkowej nazwanej *cash*

handlingiem. Rocznie wartość środków pieniężnych obsługiwanych przez czołowe firmy z tego zakresu sięga 600 miliardów złotych.

Działalność firm zajmujących się gotówką narażona jest na różnego rodzaju ryzyko, między innymi rabunkowe. Przedsiębiorstwa zajmujące się transportem, liczeniem, sortowaniem i przechowywaniem wartości pieniężnych w celu minimalizacji ryzyka związanego z ich działalnością korzystają z usług firm ubezpieczeniowych. Jedną z najbardziej znanych oraz wyspecjalizowanych w tym zakresie firm jest Marsh Sp. z o.o. Firma ma doświadczenie w ubezpieczeniu firm zajmujących się obsługą gotówki (www.marsh.pl) i jest członkiem prestiżowej grupy ESTA – stowarzyszenia zrzeszającego firmy konwojenckie oraz firmy zajmujące się *cash processingiem* na terenie Europy. Międzynarodowa Spółka Guy Carpenter świadczy usługi reasekuracyjne względem czynności ubezpieczanych przez Marsh (www.guycarp.com). Statystyki prezentowane przez międzynarodową organizację zajmującą się obsługą gotówką pokazują, iż proces ubezpieczania działalności obrotu gotówkowego jest konieczny. Banki decydują się na współpracę jedynie z firmami posiadającymi pakiety ubezpieczeniowe, które uchronią je przed ryzykiem niewypłacalności w przypadku rabunku.

Łatwość wprowadzenia do obiegu zrabowanych pieniędzy sprawia, iż ilość ataków i strumień zrabowanych walorów stale utrzymuje się na podobnie wysokim poziomie i wynosi około 100 mln euro rocznie na terenie całej Europy. Ataki rabunkowe dokonywane są we wszystkich miejscach, w których świadczone są usługi *cash handlingu*, dlatego na każdym etapie firmy muszą korzystać z najlepszych procedur zabezpieczających. Do ataków dochodzi zatem w licznicach, podczas uzupełniania bankomatów, na chodnikach, atakowane są również auta konwojentów.

7. Podsumowanie

Rozliczenia gotówkowe, mimo swej długowiecznej historii, stale podlegają procesom udoskonalenia, permanentnie powstają coraz bardziej nowoczesne parki maszynowe służące do obsługi pieniądza gotówkowego. Dynamicznie rozwijająca się sieć bankomatów, wplatomatów, przekazów transgranicznych, produktów obsługi

obrotu gotówkowego w formie zamkniętej to kapitałochłonne inwestycje instytucji finansowych, które powstały stosunkowo niedawno. To pozytywne zjawisko powoli wszystkim uczestnikom na otrzymywanie coraz tańszych oraz lepszej jakości usług. Firmy zajmujące się *cash processingiem* swoją szansę w walce o byt widzą między innymi w redukcji kosztów swojej działalności oraz aktywności międzynarodowej. Zarówno one, jak i banki mają bowiem świadomość, iż rozliczenia gotówkowe w najbliższej perspektywie będą nadal dominować w systemie płatniczym.

Informacje o autorze

Mgr Artur Gorzelak – doktorant Szkoły Głównej Handlowej w Kolegium Zarządzania i Finansów, pracownik Departamentu Produktów Korporacyjnych Banku BOŚ.
E-mail: agorzelak@poczta.onet.pl.

Przypisy

- ¹ Prawo Bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 r.
- ² Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo czełkowe, Dział I, art. I.
- ³ Ustawa o Narodowym Banku Polskim z dnia 29 sierpnia 1997 r., rozdział V.
- ⁴ Zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 12 maja 1995 r.
- ⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 227.
- ⁶ Zarządzenie Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 31 sierpnia 1989 r. w sprawie zatrzymywania fałszywych znaków pieniężnych.
- ⁷ Zarządzenie Nr 1/2003 Prezesa Narodowego banku Polskiego z dnia 15 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu wymiany znaków pieniężnych, które wskutek zużycia lub uszkodzenia przestają być prawnym środkiem płatniczym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.
- ⁸ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 października 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona wartości pieniężnych przechowywanych i transportowanych przez przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne.
- ⁹ Ustawa z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu.
- ¹⁰ Zarządzenie nr 19/2007 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 24 października 2007 r. w sprawie sposobu i trybu przeliczania, sortowania, pakowania i oznaczania opakowań banknotów i monet oraz wykonywania czynności związanych z zaopatrywaniem banków w te znaki.

Bibliografia

- Borkowski, T. i D. Zadura 2008. Trwałość przewagi. *Gazeta Bankowa*, nr 31 (1031), 4 sierpnia 2008 r.
- Brzozowska, K. 2005. *Bankowość – wybrane zagadnienia*, II wydanie poprawione, Szczecin: Akademia Rolnicza.
- Gorzela, A. 2010. Polski system rozliczeń gotówkowych w perspektywie integracji z Europejską Unią Monetarną. *Problemy Zarządzania*, nr 1 (27), s. 47–56.
- Górka, J. 2009. *Konkurencyjność form pieniądza i instrumentów płatniczych*, Warszawa: CeDwWu.
- Korenik, D. 2006. *Innowacyjne usługi banku*, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
- Koźliński, T. 2007. Gotówka dominuje. *Gazeta Bankowa*, 23 kwietnia–6 maja.
- NBP 2008. *System płatniczy w Polsce*, Warszawa: NBP Departament Systemu Płatniczego.
- Anam, R. 2009. *Liczba ROR w Polsce w III kw. 2009*, <http://www.finanse.egospodarka.pl/47499,Liczba-ROR-w-Polsce-w-III-kw-2009,1,48,1.html>.
- Sędłak, M. 2007. *Cash processing – sytuacja bieżąca i kierunki rozwoju*, Warszawa: POFOG.
- Wesoły, W. 2009. *Rynek cash handlingu w Polsce w 2009 r.*, Warszawa: POFOG.